

ΛΑΜΠΡΙΣΗΝ

ΒΙΒΛΙΟΤΗΤΑ

1-2

1-2

1-2

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

 ΑΡΙΘΜ. 1 — Σεπτέμβριος 1841. — ΤΟΜ. Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ἙΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ κατάστασιν ὁ ἄνθρωπος εἶχε μὲν τὰς φυσικὰς δυνάμεις τοῦ ν' ἀποκτᾷ διαφόρους γνώσεις, διὰ τοῦ θείου δώρου, μὲ τὸ ὅποσον ὁ Πάνσοφος Δημιουργὸς τὸν διέκρινεν ἀπὸ τ' ἄλογα ζῶα, δὲν εἶχεν ὅμως οὐδεμίαν τακτικὴν σειρὰν γνώσεων, καὶ ἐπομένως καὶ τοὺς ἀπλουστέρους ἠγνόει κανόνας, οἵτινες κυρίως γεννώμενοι ἐκ τῆς μακρᾶς πείρας καὶ τῆς ὠρίμου σκέψεως, μᾶς ὀδηγοῦσιν εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Αἱ χρεῖται καὶ αἱ ἐλλείψεις αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ἀνέπτυξαν τὰς φυσικὰς του δυνάμεις, καὶ βαθμηδὸν ἀπέκτησε πλῆθος ἰδεῶν περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ ἑαυτὸν ἀντικειμένων, αἵτινες ἀκολούθως βελτιωθεῖσαι, ἐνεχαράχθησαν εἰς τὸν νοῦν του βαθύτερα. Διὰ τῆς γλώσσης ἐπομένως ἡ διάδοσις τῶν γνώσεων ἐγινε ταχύτερα, καθότι αἱ ἰδέαι πολλῶν συνηνώθησαν καὶ ἐπηύξανον ἐπὶ μᾶλλον, καθ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι συνηνώθησαν εἰς διάφορα σώματα, καὶ ὁ πληθυσμὸς προώδευε μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἀσία καὶ ἡ Αἴγυπτος ἦσαν (ὡς ἀναφέρει ἡ Ἱστορία) ἡ πρώτη καθέδρα τῶν διαφόρων γνώσεων, καὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας αἱ τεχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι ἔλαβον τὰ πρῶτά των σπάργανα. Ὁ μέγας αὐτῶν πληθυσμὸς καὶ ὁ πρῶτος διοργανισμὸς τῆς πολιτείας τῶν συνέτεινον κυρίως εἰς τοῦτο, καθότι ἐξοικονομουμένων εὐκόλως τῶν πρώτων χρειῶν τῆς ζωῆς, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εἶχε καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὰ καλλήτερα ὀπωσοῦν μετὰ τῆς βελτιώσεώς του.

τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἴγυπτου, εἰσῆχθησαν τὰ

πρώτα σπέρματα τῶν διαφόρων γνώσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα.—Οἱ πῶτοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι, ὡς ἀναφέρουσιν ἅπαντες σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἔζων εἰς μεγίστην βαρβαρότητα. Ἡ τροφή των λέγεται ὅτι ἦσαν οἱ ἐξ αὐτομάτου ἀναφυόμενοι καρποὶ τῆς γῆς, ἢ μετὰ τοῦ ἐτέρου φύλου μίξις των ἐκανονίζετο οὐχὶ ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς, καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ τῶν γνώσεις δὲν ἐξήρουν νὰ τοὺς κάμωσι νὰ γνωρίσωσιν ὡς καὶ τὰ κοινὰ στοιχεῖα τοῦ πυρός. Τὴν ἐκ τῆς καταστάσεώς των δὲ ταύτης μεταβολὴν ὀφείλουσι πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς δύο κυριώτερας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποικίας τῶν Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων, προσδιοριζομένας, τὴν μὲν, περὶ τὰ 1600, τὴν δὲ, περὶ τὰ 1500 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκ τῆς πρώτης τῶν ἀποικιῶν τούτων ἤρχισεν ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ τοσοῦτον παριστανόμενοι βάρβαροι Ἕλληνες ὑφώθησαν ὑπὲρ τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν, ὥστε ἔλαβον σύστημα θεολογίας μὲ ἱερεῖς καὶ μυστήρια, γνῶσιν τι νὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ναυτηλίας, καὶ τῶν πολεμικῶν τεχνῶν, καὶ εἰθὸς τι γραμμάτων, ἂν οὐχὶ τακτικὸν ἀλφάβητον.

Ἡ δὲ δευτέρα ἀποικία συνέτεινεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν διανοητικὴν τῶν Ἑλλήνων βελτίωσιν, διότι κατ' αὐτὴν εἰσῆχθησαν τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εὐκολύνθησαν τὰ μέσα τῆς διαδόσεως τῶν διαφόρων γνώσεων.

Οὐ μόνον δὲ διὰ τῶν ἀποικιῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων εἰσέτι μέσων, καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἐμπορείας ἔλαβον οἱ Ἕλληνες τὸν πολιτισμὸν των ἀπὸ τὰ Ἀσιανὰ ἔθνη. Ἡ ἐμπορεία, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, ἦτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φοινίκων. Ὁ ἐπιχειρηματίας λαὸς οὗτος μεταφέρων τὰς πραγματείας του εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Μεσογείου, δὲν ἠδύνατο βέβαια νὰ παραλείψῃ τὰς πολυπληθεῖς νήσους καὶ πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Πιθὰ νῶτατα δὲ καὶ αἱ ἀναφερόμεναι κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς αἰῶνας τολμηραὶ ἐκεῖναι ἐπιχει-

ρήσεις κατὰ τῶν Ἀσιανῶν, καὶ μάλιστα ἡ πολιορκία τῆς Τρωάδος, ἐπέφερον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων καλλιέργειαν.

Μ' ὄλον ὅτι δὲ αἱ πῶται γνώσεις εἰσῆχθησαν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν αὐτοῦ εἰς τὴν μεγίστην των τελειότητα, διότι εἶναι πασιδῆλον ὅτι κατὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ὑπερέβησαν ἅπαντα τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος, καὶ διεκρίθησαν διὰ τὰς ὑπερξαισίους αὐτῶν προόδους εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς ὠραίας τέχνας. Ἡ ὠραία καὶ εὐάρεστος τοποθεσία τῆς χώρας αὐτῶν, ἡ παράδοξος γλυκύτης τοῦ κλίματός των, καὶ τὸ δημοκρατικὸν τῆς κυβερνήσεώς των σχῆμα συνέτεινον τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν των δυνάμεων, καθὼς οὐκ ὀλίγον συνεῖφερε καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀσιανῶν δὲν ἴσχυσε νὰ εἰσάξῃ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ διακρατοῦν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ σύστημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν εἰς ὀλίγους τινας μόνον. Ἀλλὰ κυρίως, ἡ εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν πρόοδος τῶν Ἑλλήνων ὀφείλεται εἰς τὴν ὁποίαν διὰ διαφόρων μέσων ἔδιδον ἐνθάρρουν εἰς τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνατροφῆς των, ἥτις γενικῶς ἐφηρμόζετο εἰς ὅλης ἐν γένει τῆς κοινότητος τὰ δημόσια συμφέροντα, καὶ ὀλιγώτερον ἀπέβλεπε τὸ ἀτομικὸν καὶ ἴδιον ὄφελος. Καὶ εἰς τοῦτο κυρίως θεμελιούται ἡ εἰς τὴν φιλολογίαν τῶν Ἑλλήνων δόξα, ἣν οὐδὲν οὔτε νεώτερον οὔτε ἀρχαιότερον ἔθνος ἀπέκτησεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων. Ἡ πρώτη ἐποχὴ τῆς Ἑλ. φιλολογίας προσδιορίζεται ὀλίγον τι πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, ἤγουν 1184 πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ ἱστορία αὐτῆς ἐμπεριλαμβάνουσα περίπου τῶν δύο χιλιάδων ἑπτακοσίων ἐτῶν. Ὅσα δὲ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀναφέρονται συμμιγνύονται μὲ τὰ διάφορα τῆς μυθολογίας καὶ τῶν παραδόσεων πλάσματα, διότι καθὼς ὄλων τῶν ἐθνῶν αἱ ἀρχαῖαι ἱστορίαι εἶναι μυθώδεις, οὕτω καὶ τοὺς πρώτους χρόνους

τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους περικαλύπτει πυκνώτατον σκότος. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην περιοριζόμεθα μόνον νὰ ἐξετάσωμεν γενικώτερον τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀσιανῶν εἰς τὴν πρώτην καλλιέργειαν τῶν Ἑλλήνων, διότι κατ' αὐτὴν, οὐδεμίαν σχεδὸν πρόοδον ἔκαμαν ἀφ' ἑαυτοῦ των οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Φιλολογίαν.

Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀσιανῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἑλλήνων φαίνεται κατὰ πρῶτον εἰς τὰ περὶ τῆς θρησκείας. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐθεωροῦντο κατ' ἀρχὰς μόνον ὡς σύμβολα, ἢ παρίστανον τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις τῆς φύσεως. Ὡς τοιοῦτοι δ' ἐνομιζόντο μὲ τὰ αὐτὰ ἢ ὅμοια ὀνόματα καὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις. Μετὰ ταῦτα δ' ἐδόθησαν προσωπικαὶ ιδιότητες εἰς αὐτοὺς, καὶ τελευταῖον καὶ πραγματικὴ ὑπαρξίς. Ὡς δὲ πρὸς τὰ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων, μῦθον ὅτι παχυλώτατον σκότος εὐρίσκεται εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν, δὲν ὑπάρχει οὐδόλως ἀμφιβολία ὅτι εἰσῆχθησαν ἐξ ἄλλων χωρῶν, καὶ πολλῶν αὐτῶν τὰ πρωτότυπα εὐρίσκονται εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Φοινίκων κτλ.

Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀσιανῶν φαίνεται ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὰς τέχνας. Καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀμήρου οἱ Φοίνικες τεχνῖται ἐθεωροῦντο ἀνώτεροι τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ κομψότητα. Καὶ ὁ ποιητὴς ἀναφέρειν περὶ τινος ἀξιολόγου καὶ καλοῦ πράγματος, συνήθως λέγει ὅτι ἦτο Φοινικικοῦν ἔργον, ὡς π. χ. ὁ ἀργυροῦς κρατὴρ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀχιλλεὺς προέτεινεν ὡς ἄθλον εἰς τοὺς διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου ἀγῶνας.

..... αὐτὰρ κάλλιε ἐνίκαι πᾶσαν ἐπ' αἶαν

Πολλὸν, ἐπεὶ Σιδόνες πολυποίκιλοι εὖ ἤσκησαν,

Φοίνικες δ' ἄγον ἄνδρες ἐπὶ ἠεροειδέα πόντον. (α)
 Ἰχνη τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἀσιανῶν φαίνονται προσέτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν τεμμαχίων τῶν ἀρχαιοτάτων ποιητῶν τῆς (α) Ἰλ. Ψ. 742 κτλ.

Ἑλλάδος. Ἦσαν δὲ ταῦτα κυρίως ὕμνοι εἰς τοὺς θεοὺς, ἢ διὰ μέτρων μῦθοι περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, τῆς πρώτης καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς πρώτης μακαριότητος καὶ τῶν ἀθλιότητων αὐτοῦ, καὶ παρίστανον τὴν φύσιν καὶ τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ πνευματικώτερον ἢ μετὰ ταῦτα.

Ἡ δευτέρα ἐποχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐκτείνεται ἐκ τῆς ἀλώσεως τῆς Τρωάδος μέχρι τῆς συστάσεως τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ Σόλωνος, σχεδὸν ἕως περὶ τὰ 600 πρ. Χριστοῦ. Καὶ εἰς αὐτὴν ἡ Ἑλληνικὴ Φιλολογία ἀνυψώθη ἀφ' ἑαυτῆς ἀρχίζουσα ἀπὸ τὴν ποίησιν. Καὶ ταῦντι οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπάντων τῶν ἄλλων ἔθνων ἡ Φιλολογία ἤρχισε διὰ τῆς ποιήσεως. Ἡθικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἀξιώματα, φυσικὰ φαινόμενα, ἐξαισία συμβεβηκότα καὶ ὕμνοι πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας, ἦσαν τὰ κυριώτερα ἀντικείμενα κατ' ἀρχὰς τῆς τῶν Ἑλλήνων ποιήσεως. Ἡ πρώτη λοιπὸν καλλιέργεια τοῦ νοῦ τῶν Ἑλλήνων φαίνεται πρὸ πάντων εἰς τοὺς διαφημιζόμενους ἀοιδοὺς αὐτῶν, οἵτινες θεωροῦνται καὶ ὡς οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος φιλόσοφοι. Ἦσαν δ' οὗτοι κυρίως, ὡς εὐρίσκονται καὶ εἰς πάντα αἰῶνα τῶν ἡμιβαρβάρων ἠρώων περιήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, ἢ κατὰ κοινὸν εἰς ἰδιαιτερον οἶκον ἀρχοντός τινος ἢ οικογενείας, ἢ ἐχρησίμευον καὶ ἐτρέφοντο εἰς τοὺς ναοὺς. Ἐφαλλον δὲ τοὺς ἰδίους των στίχους, ἢ ἐπανελέγον, ὡς ἦτο συνήθεια τῶν καλουμένων Ραψωδῶν, τοὺς ὑπ' ἄλλων συνθεμένους καὶ διὰ παραδόσεως σωζομένους. Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἦσαν τὸ κυριώτερον ἔργον τῶν Ραψωδῶν, οἵτινες ἐφαλλον τὰς ποιήσεις αὐτοῦ μετὰ μουσικῆς, ἐνίοτε προσδέτοντες καὶ ἰδίας των σημειώσεις ἢ ἐξηγήσεις.

Μῦθον ὅτι τὰ γράμματα ἦσαν κοινὰ πλεόν καὶ κατὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐποχὴν, ἢ χρῆσις τοῦ γράφειν μῦθον τοῦτο δὲν ἦτο τοσοῦτον συνήθης, Πολλὰ πράγματα τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἀκολού-

ὡς καταγραφόμενα, ἀνεφέροντο τότε διὰ στόματος μόνον ὡς αἱ δίκαι, αἱ συνῆχαι κτλ. Οἱ ἀρχαιότερα γεγραμμένοι εἰς τὴν Ἑλλάδα νόμοι ἦσαν οἱ τοῦ Δράκοντος. Καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ δὲ εἰς τὰ Δημόσια μνημεῖα καὶ τοὺς τάφους ἦσαν σπανιώταται κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας. Ἐν μόνον παράδειγμα γεγραμμένης διαταγῆς ἀπαντᾶται εἰς Ὅμηρον, ἤγουν ὅτι Ἡρόδοτος στέλλει τὸν Βελλερεφόντην εἰς τὸν πενθερόν του, "σήματα λυγρὰ. — γράψας ἐν πίνακι πτυκτῶ" κτλ. Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἐξηγεῖται διαφόρως. Τὰ βιβλία ἤρχισαν νὰ γράφωνται ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου καὶ Σόλωνος, καὶ τὸ πρῶτον κατεγράφησαν αἱ διὰ παροδόσεως ποιήσεις. Πιθανολογεῖται δὲ παρά τινων ὅτι καὶ ὁ Ὅμηρος δὲν ἔγραφε τὰ ποιήματά του, ἀλλ' ὅτι ἔγραψαν μετὰ ταῦτα, εἰσαχθέντων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐν αὐτοῖς.

Καὶ ἡ διδασκαλία δ' ἐπομένως κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας ἐγένετο διὰ στόματος. Τὸ ὄνομα σοφὸς ἢ σοφιστῆς ἐδίδετο εἰς τοὺς ἐξέχοντας κατὰ τὰς γνώσεις. Καὶ ἐκ τούτου ἔχαιρον μέγαν βαθμὸν καὶ ἐπιρροὴν εἰς τὸ κράτος, οὗτοι δὲ παρέδιδον καὶ ἐξεφώνουν διὰ στόματος τὰς διδασκαλίας των αἰτινες μετὰ ταῦτα συναθροισθεῖσαι ἀπεμνηματούθησαν. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, ἐπειδὴ αἱ γνώσεις ἦσαν μικραὶ, πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη ἠνόηοντο εἰς ἓν ἄτομον, ὅστις ἦτον ἐνταυτῶ Θεολόγος, Φυσιολόγος, Θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς Φιλόσοφος, Πολιτικὸς, Νομοθέτης, Ποιητῆς, Ῥήτωρ καὶ Μουσικὸς. Μετὰ ταῦτα δὲ οἱ διάφοροι κλάδοι τῶν γνώσεων διηρέθησαν, τὸ ὅποιον καὶ συνεισέφερε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον καὶ τελειότητα αὐτῶν.

Κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ Σόλωνος (πρ. Χρ. 594) καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου (πρ. Χρ. 336) χρονικὸν διάστημα, ἡ Ἑλληνικὴ Φιλολογία ὑψώθη εἰς τὸν κολοφῶνά της. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τρίτη αὐτῆς ἐποχὴ. Κατὰ τὴν ἐπαχὴν δὲ ταύτην, αἱ περιστάσεις τῶν Ἑλλήνων γενι-

κῶς, καὶ τῶν Ἀθηναίων εἰδικῶς, συνήργησαν εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς τέχνας, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἔγειναν περιφημότατοι, εἰς αὐτὰ, καὶ πρῶτοι οὗτοι τὰ καθυπεβάλον εἰς κανονισμόν.

Κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐποχὴν ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων ἀνῆχθη εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς τελειότητα. (α) Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν καλητέρων των συγγραφέων ἐμόρφωσαν μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ ἐπιτηδειότητος σύστημα Θεωρητικῶν ἀληθειῶν, τὸ ὅποιον ἐδίδασκον καὶ διὰ στόματος καὶ διὰ γραφῆς. Ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ ποίησις ὑψώθησαν μεγάλως. Συνέθεσαν ἱστορίαν μὲ ἀγχινοῖαν, κρίσιν καὶ εἰλικρίνειαν. Ἡ φιλοσοφία ἔγεινε μία τῶν κυριωτέρων σπουδῶν των, καὶ ἐδιδάσκετο εἰς διαφόρους σχολὰς μετὰ τάξεως καὶ ἀκριβείας. Ἦριζον μετὰ βάρους περὶ πολλῶν ἀρχῶν τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς δημοσίου οἰκονομίας. Καλλιέργουν ὁμοίως μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, τὰ στοιχεῖα τῶν ὁποίων εἶχον ἐκ φύσεως τρόπον τινά, καὶ αἰτινες μεγάλως ἐβελτιώθησαν ὑπ' αὐτῶν, κατασταθεῖσαι χρησιμώτεραι καὶ θελκτικώτεραι.

Τὰ ὄριά μας δὲν ἐπιτρέπουσι ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς τὰς προόδους τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Φιλολογίας καὶ τοὺς εἰς ἕκαστον εἶδος διαλάμπαντας Συγγραφεῖς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἐπομένως ὁμῶς σκοπὸν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν, τὰ ἀξιολογώτερα περιστατικὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ νὰ περιγράψωμεν τὰς κυριωτέρας διδασκαλίας καὶ τὰ μέσα ἅτινα συνέτεινον ν' ἀνυψώσωσι τοσοῦτον τὴν διανοητικὴν τῶν Ἑλλήνων καλλιέργειαν.

(Ἐπεται ἡ συνέχεια).

(α) Ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων ἦτον ἐν μέρει οἰκιακὴ καὶ ἐν μέρει ξένη. Περὶ τοῦ τίς κυρίως ἦτον ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν ἀρχαιότερων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, ἔγι-

8 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ.

ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ. (α)

καν διάφοροι λόγοι, ἐκ τῶν ἁποίων οὐδὲν ἐξάγομεν Ἄλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι ἐπίσης μεγίστη ἐπιρροή ἐγένεν εἰς τὴν γλῶσσαν οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀποικούντων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων σχέσεων, ὡς ἐκ τοῦ ἐμπορίου κτλ. μετὰ τῶν Φοινίκων, Αἰγυπτίων καὶ τῶν κατοίκων τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας. Ἄλλα πῶς ἡ Ἑλ. γλῶσσα ἐφθασεν εἰς τοσαύτην μεγάλην τελειότητα, εἶναι ἀκατανόητον. Οὐδεμία θεωρία τῆς πρώτης αὐτῆς βάσεως καὶ ἀρχῆς μᾶς βεβαίως πῶς καὶ κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ κατὰ τὴν ἀρμονίαν καὶ δύναμιν ὑπερέβη τοσοῦτον οὐ μόνον τὰς τραχείας Ἀσιανὰς διαλέκτους, ἀλλὰ καὶ ἀπάσας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Καὶ τοῦτο συνέβη πρῶτῶτά, διότι ἡ γλῶσσα ὑπῆρχεν ἐντελεστάτη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τοῦ Ὀμήρου καὶ συνέβη μάλιστα εἰς περιστάσεις, μὴ συντείνουσας εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς, ἤγουν μετὰ τῶν μεταικήσεων, τῶν πολέμων, τῶν κατακτῆσεων καὶ καταδρομῶν, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἀνομίας — τῶν ἡρωικῶν αἰώνων. Κυρίως ἀποδίδεται καὶ αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἀξιοθαύμαστος μόρφωσις τοῦ πνεύματός των, εἰς τὸ κλίμα, τὴν τοποθεσίαν, καὶ τὰ λοιπὰ φυσικὰ ἰδιώματα τῆς χώρας, καθὼς καὶ εἰς τὸ πολίτευμα τῶν Ἑλλήνων ὅπου οἰρήτορες ἠδύναντο καλῆτερον νὰ σύρωσι τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ λάβωσιν ἐπιρροὴν εἰς τὰς διαφόρους δίκας διὰ τῆς εὐγλωττίας των· εἰ δὲ καὶ εἰς τὰ τάγματα τῶν προαναφερθέντων οἰδιῶν, οἵτινες συνεισέφερον πολὺ εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς Ἑλ. γλώσσης, ἄδοντες μετὰ ποιήσεως τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων των, ἢ τῶν γενναίων καὶ τολμηρῶν ἀρχηγῶν των, καὶ ὑμνοῦντες τοὺς θεοὺς των. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ τελειότης τῆς γλώσσης ταύτης διαμένει ἀνεξήγητον φαινόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων.

Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἰωνία ἦνθεῖ (οἴτω) κατὰ τὰς γνώσεις καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἐξόχως ἡ Σμύρνη διέλαμπεν οὐκ ὀλίγον. Ἀνεκὰθεν ἐγάρη τὴν δόξαν τοῦ ὅτι ὑπῆρξε φωτὸς ἐστία, καὶ ἐθεωρήθη ὡς καθέδρα τῶν Μουσῶν, καὶ καταγώγιον τῆς παιδείας. Ἐστάθη μήτηρ τοσοῦτων περιφήμων ἀνδρῶν, μάλιστα δὲ Ἀριστίδου τοῦ ῥήτορος, Βίωνος τοῦ ἡδίστου ποιητοῦ, Ὀμήρου τοῦ μόνου θαύματος τῶν αἰώνων, καὶ ἄλλων πολλοτάτων... κτλ. κτλ. Αἱ συμβᾶσαι ὅμως (ἐπὶ τῶν Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων μάλιστα) μεταβολαὶ καὶ ἀτυχίαι τῆς, τοσαύτην φθορὰν καὶ ἐρήμωσιν ἐπέφερον εἰς αὐτὴν, ὥστε οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας τῆς ταύτης εὐκλείας τὴν ἐστέρησαν, ἀλλὰ καὶ πᾶν καλὸν αὐτῆς ἐπινέαν, καὶ εἰς τὸν γενικὸν κατακλυσμὸν τῶν φώτων τὴν κατεβύθισαν. Καὶ ἐν τῷ μίσῳ ὅμως τῶν συμφορῶν καὶ τῶν ἀτυχημάτων τῆς τούτων, τὰ φιλότιμα αὐτῆς τέκνα, οἱ Σμυρναῖοι, κινούμενοι πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ δύο πατροπαράδοτα αὐτῶν χαρακτηριστικὰ, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλομάθειαν, ἐπροσπάθησαν παντοίαις δυνάμει, καθ' ἑσθοναὶ τότε περιστάσεις τοὺς συνεχώρουν, ν' ἀνακαλέσωσι πάλιν τὴν παιδείαν εἰς τὴν πατρίδα των. Διὸ καὶ ὡς ἀπαρχὴν αὐτῆς ἐσύστησαν πρὸ μιᾶς περίπου ἑκατονσαετηρίδος (τὸ 1733), τὴν νῦν διαπρέπουσαν Ἐυαγγελικὴν Σχολὴν, ἐξ ἧς ὡς ἀπὸ μέγαν πυρσὸν ἀνέλαμψαν τὰ φῶτα οὐ μόνον εἰς τὰς παρακειμένας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος.

Παντολέον Σεβαστόπουλος, ἡ Σερῆ Παντελής, ὁ αἰείμνηστος, Χίος, καὶ διερμηνεὺς τῆς Ἀγγλικῆς Πρακτορικῆς θεωρεῖται κυρίως ὡς θεμελιωτὴς τῆς Σχολῆς ταύτης. Ὁ αἰοίδιμος οὗτος ἀνὴρ, ἐκ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ εἰς Σμύρνην διατριβῆς, οἰκισθεὶς καθ' ὅλα μετὰ τῶν

(α) Τὰ περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἀπεσπάρθησαν Ἰεταῖος ἀνεκδότου εἰσέτι ἱστορίας τῆς Ἰωνίας, συγγραμμένης εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς διάλεκτον.

φιλοκάλων Σμυρναίων, δὲν ἔπαυε καὶ νὰ συνεργῆ ὄλαις δυνάμεσιν εἰς τὸ ἀγαθὸν τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος, ὥσ. τε οὐ μόνον ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ ἐκτίσθη δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ νῦν διαπρέπον Νοσοκομεῖον.—Τοιοῦτοι μέτοικοι, ὡς ὁ Σαρῆ Πανταλῆς, μιμηταὶ τῶν ἔργων του, εὐρίσκονται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν Σμύρνην πάμ. πολλοί.

Κτίσας ὁ Σαρῆ Πανταλέων τὴν Σχολὴν ταύτην, τὴν ἔθεσε καὶ ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Προστασίαν, καὶ τὴν ἀφιέρωσεν εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας καὶ διδασκάλους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Πρῶτος ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ καθηγητῆς ἐχηρημάτισεν ὁ Ἱερόθεος, ἀνὴρ προικισμένος μὲ ἰκανὴν παιδείαν, ὅσην ἡ τότε τοῦ ἔθνους κατάστασις ἐπέτρεπεν. Ἐδίδαξε δὲ τότε τοῦ ἔθνους κατάστασις ἐπέτρεπεν. Ἐδίδαξε δὲ οὗτος εἰς αὐτὴν πενήκοντα τρία ἔτη, καὶ ἔκαμεν ἀναλόγους καρποὺς. Ἄξιον ἑαυτοῦ διάδοχον εἶχεν ὁ Ἱερόθεος τὸν ἀρκετὰ ἔτη μετ' αὐτοῦ συνδιδάξαντα Χρῦσανδρον. Ὁ Χρῦσανδρος ἦτο τῶντι ἀνὴρ εὐσεβέστατος, Θεολόγος ἄριστος, καὶ τῶν πατρίων ἀκριβῆς φύλαξ. Ὅθεν καὶ διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ παιδείαν, τὸν ἐσέβοντο μεγάλως οἱ κάτοικοι τῆς Σμύρνης, καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι. Ἐσχολάρχησε δ' οὗτος μόνος εἴκοσι δύο ἔτη. Καὶ οἱ δύο δὲ οὗτοι ἄνδρες ἦσαν ὡς ἀπαρχαὶ τῶν φώτων εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ ἀρκετὰ συνεισέφερον εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς. Ἐκ τῶν μαθημάτων αὐτῶν ὠφελήθησαν πάμπολλοι νέοι, καὶ διεδόθησαν εἰς διάφορα μέρη διδασκαλοὶ ἰκανῶς κάτοχοι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦλάχιστον καθ' ὅσον ὁ τότε τοῦ διδάσκειν συνήθης τρόπος καὶ αἱ περιστάσεις συνεχώρουν.

Ἄλλ' ἦτον ἐναποκείμενον εἰς τὸν 10^{ον} αἰῶνα νὰ λάμψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ φῶτα. Κατὰ τὸ 1809, νέα ἐποχὴ ἤρχισε καὶ εἰς τὴν Σμύρνην, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐσυστήθη τὸ περίφημον Φιλολογικὸν Γυμνάσιον τοῦ Οἰκονόμου καὶ Κοῦμα, ἐκ τοῦ οὐοίου ἐμορφώθησαν ἄξιοι μαθηταὶ τῆς Ἑλλά-

δος, καθότι πολλοὶ νέοι συρρέουσιντες πανταχόθεν, ἐμυσταγωγήθησαν εἰς τὰς ἐπιστήμας τῆς ἀρχαιότητος, καὶ πρῶτον ἤδη εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Σμύρνην αἰγινόμενοι εἰς αὐτὰς βελτιώσεις τῶν νεωτέρων, κτλ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ ἔχαιρε μικρὰν δόξαν, καὶ οἱ κατέχοντες μάλιστα εἰς αὐτὴν τὰς διδασκαλικὰς ἑδρας, φοβούμενοι τὴν ἐκ τῶν νεωτέρων μεθόδων ἐλάττωσιν τῆς ὑπολήψεως των, δὲν ἐφέροντο τοσοῦτον οἰκείως εἰς τὸ Φιλολογικὸν τοῦτο κατάστημα. Ἡ Ἱστορία, ὡς ἀδέκατος κριτῆς, οφείλει νὰ μεμφῆ τοὺς τότε Σμυρναίους, οἵτινες, ἂν ἤθελον πασχίσει νὰ ἐνώσωσι τὰ δύο ταῦτα Φιλολογικὰ καταστήματα εἰς ἓν, ἤθελον ἐπιφέρει διπλοῦν εἰς τὴν πόλιν τῶν ὄφελος. Ἡ κερμάτωσις καὶ διχόνοια πνίγουσι τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀπομαραίνουσιν, ἢ εἰς ἓν σύμπνοια ἐξ ἐναντίας ἐπιφέρει τὴν ἐπιτυχίαν, καὶ στίφει τοὺς ἀγῶνας τῶν πολιτῶν.

Μετὰ τὸν Χρῦσανδρον ὑπῆρξαν διάφοροι ἄλλοι καθηγηταὶ ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ, ἐξ ὧν διακρίνονται ὁ Ὁλλανδὸς λεγόμενος, ὁ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν σχολαρχήσας ἔτη τινα Δωρόθεος, καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν, κατὰ τὸ 1826, Νικόλαος Κυριακίδης. Πρὸ αὐτῶν ἓν ἔτος ἐδίδαξεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ὁ Θεόφιλος Καίρης ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἑuropῆς, καὶ ἐντεῦθεν ἀνεχώρησεν εἰς Κυδωνίας, διαδεχθεὶς τὸν Βενιαμίν.

Νέα ἐποχὴ καὶ ἐποχὴ πάσης ἄλλης λαμπροτέρα διὰ τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν ὑπῆρξεν ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀβραμίου Ὀμηροῦ. Ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ πατρίδα εἶχε τὴν Καισάρειαν, ἔκαμε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐπὶ Οἰκονόμου καὶ Κοῦμα, καὶ τὸ 1827 διωρίσθη Σχολάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Τὸ ἄγρυπνον καὶ φιλόπονον τοῦ ἀνδρὸς ἦτον ἀπαραδειγμάτιστον. Πρῶτον ἀπάντων εἶχεν ὁ Μακαρίτης ν' ἀντιπολεμήσῃ διαφόρους περισπασμούς, τοὺς οὐοίους διὰ τῆς ἐπιμονῆς δραστηριότητός του ὑπερικήσας, ἡδυνήθη ν' ἀναφέρῃ πάλιν τοὺς

ἐπὶ τῶν διδασκάλων του χρόνου εἰς τὴν Σμύρνην. Ὁ-
λος ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ τῶν ὁμογενῶν του ἀφωσιωμένος, οὐ
μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῶν βελτίωσιν συνεισέφε-
ρεν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων καλῶν αἰτίως ἐστάθη πρό-
ξενος εἰς τὴν Σμύρνην. Δι' αὐτοῦ εἰσῆχθη εἰς τὴν πα-
τριδα μας ἡ Ἀλληλοδιδασκικὴ, ἢ Ὑπογραφία καὶ ἐσυ-
στήθη ἡ διαπαιτούσα Λαμπαδουχικὴ Ἑταιρεία, καὶ
ἄλλα. Ἐπτά ἐτη ἐσχολάρχησεν ὁ αἰδέμιος εἰς τὴν Σμύρ-
νην, ἀλλ' ἀφῆκε καποὺς γενναίους καὶ ἀξιούς ἑαυτοῦ.
Τὸ 1833 προσεκλήθη εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ὁμογενῶν συστη-
θὲν ἐν Χάλκῃ φροντιστήριον, καὶ τὸ 1839 ἐτελεύτησε
πενθούμενος ὑπὸ τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ
φίλων.

Τὸν Ἀβράμιον διεδέχθη εἰς τὴν Εὐαγγελ. Σχολὴν
Νεοκλῆς Παπαζογλου, μαθητὴς καὶ οὗτος τοῦ Οἰκο-
νόμου, ἀλλ' ἀπελθὼν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τελειο-
ποίησιν. Τοῦτον δὲ ὁ Ἰγνατίος Σαρδέλλης, (1835) καὶ
μετ' ἐν ἔτος πάλιν ὁ Νεοκλῆς. Εἰς τὴν δευτέραν δὲ ταύ-
την σχολαρχίαν τοῦ Νεοκλέους ἀφίεται ἡ σύστασις
τοῦ Ἐλ. Μουσείου Σμύρνης. Πρὸς καιρὸν ἐχῆρευσε ἡ
Σχολὴ μετὰ τὸν Νεοκλῆα, ἀλλὰ τὸν διεδέχθη (1839)
ἄνθρωπος ἀξίος, ὃς τις καὶ σχολαρχεῖ δύο ἐτη τὴν σήμερον
Ἀναστάσιος ὁ Σακελλάριος. (α).

Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ, ὡς προείπομεν, διατελεῖ
ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου, διὰ
τῆς συναιρέσεως τοῦ ὁποῦο διορίζονται οἱ ἔφοροι αὐτῆς.
Ἐὰ εἰσοδήματά της συνίστανται κυρίως εἰς ἐκουσίους
προσφορὰς τῶν πολιτῶν, ἄλλοτε αὐξομένας, καὶ ἄλ-
λοτε θλαττουμένας κατὰ τὰς περιστάσεις. Λόγος δὲ
γίνεται τὰ νῦν περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν πόρων αὐτῆς,
ἀλλὰ μέχρι τῆς ἡρας ἀγνοοῦμεν τὸ τέλος.

Σημειώσεις. Οἱ Σμυρναῖοι ἐδειξαν καὶ δεικνύουσι
ζῆλον ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς Εὐαγγελικῆς Σχο-
λῆς. Ἀλλὰ μᾶς συγχωρεῖται νὰ εἰπῶμεν ὅτι ὁ ζῆλος
των οὗτος εἶναι πολλὰ μικρὸς τὴν σήμερον ὡς πρὸς
τὸν ὀφειλόμενον. Καθὼς ἡ Σμύρνη τοσούτους χρόνους

α) Ἐνα μῆνα ἤδη χηρεῖε ἡ Σχολὴ κάλιν !

ἐστάθη διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος, οὕτως ὄφειλε καὶ
νῦν νὰ μὴ μένη οὐδεμιᾶς τῶν λοιπῶν πόλεων κατωτέρα.
Εἰς τὴν παρούσαν τοῦ ἔθνους κατάστασιν ἡ πόλις μας
δὲν ἔχει οὐδὲ πολλοστημέριον τῶν ὄσα ἀνήκον ὡς
πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν δόξαν της. Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχο-
λὴ πρὸ πάντων ὄφειλε νὰ ἦναι τὴν σήμερον κυρίως δι-
δασκαλεῖον, ἐπιστημῶν, διότι αὐταὶ εἶναι τὰ κυριώ-
τερα μέσα τῆς τελειοποιήσεως τῆς Νεολαίας, καὶ χω-
ρὶς τούτων παιδεία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθῆς.
Τοῦτο τὸ δι' ἄλλας πόλεις ὀπωσοῦν δύσκολον, εἶναι
εὐκολώτατον εἰς τὴν Σμύρνην μας, διότι καὶ γόνιμος
εὐφυῶν ἀνδρῶν ὑπάρχει, καὶ καυχᾶται εἰς μεγαλεμ-
πόρους κατοίκους, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐμυθήσαν
κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας.
Θέλεις καὶ ἀπόφασις σταθερὰ εἶναι τὰ μόνα ἀναγ-
καῖα εἰς τοὺς Σμυρναίους, καὶ τὰ πάντα εἶναι εὐκόλα
εἰς αὐτούς. Ἀρμυδιωτέραν ἐποχὴν τῆς παρουσίας δὲν
δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ὅστις θέλει καὶ τὴν πατριδα του
καὶ ἑαυτὸν νὰ δοξάσῃ. Οὔτε θέλουσιν ὑπομείνει βέ-
βαια οἱ πάντοτε φιλότιμοι Σμυρναῖοι, (ἐμπεριλαμβα-
νομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπάντων τῶν κατοίκων
τῆς Σμύρνης) νὰ εἰπῶσιν αἱ μετὰ ταῦτα γενναῖοι ὅτι,
ἐχθροῦ τινος βασκανία, ἐφάνησαν ἀδιάφοροι εἰς ὄσα
καὶ δύναμιν, καὶ μέσα, καὶ ὄρεξιν ἔχουσι νὰ βελτιώ-
σωσιν ἤδη, ὡς τε νὰ κατασταθῶσιν ἐπίφθοροι εἰς τοὺς
ἄλλους.

ΔΟΞΑ ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΩΝ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Ὅτε οἱ Μιτυληναῖοι κατεστάθησαν κύριοι τῆς
θαλάσσης, εἰς τοὺς ὄσοι τῶν συμμάχωντων ἀπεστάτων,
διώρισαν τὴν ποιήν ταύτην, ἦγουν οἱ παῖδες αὐτῶν
νὰ μὴ μανθάνωσι γράμματα, μήτε νὰ διδάσκωνται
μουσικὴν, στοχαζόμενοι ὅτι μεγαλητέρα τιμωρὴ δὲν
ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νὰ μὴ μανθάνῃ τις γράμματα, καὶ νὰ
ῆναι εἰς ἀμάθειαν καὶ ἀμουσίαν

Ἡ ἐφεύρεσις τῶν Κωδῶνων παρά τινων ἀποδίδεται εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, παρ' οἷς ἦσαν ἐν χρήσει διὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Θεοῦ των Ὁσίριος. Ἀκολούθως δ' ἔγινον γνωστοὶ καὶ εἰς τοὺς Πέρσας, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ῥωμαίους διὰ πολιτικούς καὶ πολεμικούς σκοπούς, καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ἱερεὺς τῆς Περσεφόνης, καὶ Κυβέλλης μετεχειρίζετο κώδωνας, ἐπιτελῶν τὰς θυσίας.

Εἰς τὰς Χριστιανικὰς ἐκκλησίας εἰσήχθη τοὺς κώδωνας τὸ πρῶτον ὁ ἐπίσκοπος Παυλῖνος, εἰς τὴν Νῶλδ πόλιν τῆς Καμπανίας (ἐν Ἰταλίᾳ), περὶ τὸ 400 ἀπ. Χρ. (Καὶ ἐκ τῆς χώρας ταύτης φαίνεται ὅτι ἐλήφθη τὸ καὶ παρὰ τῆ συνθεσίᾳ Ἰταλικῶν ὄνομα Καμπάνα.) Μέχρι δ' αὐτοῦ μετεχειρίζοντο τὰ κοινῶς λεγόμενα σήμαντρα, διὰ νὰ προσκαλῶσι τὸν λαὸν εἰς τὴν προσευχὴν, καὶ νὰ διακρίνωσι τὰς κανονικὰς ἄρας. Βαθμῶδον δὲ οἱ κώδωνες εἰσήχθησαν εἰς ὕλας τὰς Δυτικὰς ἐκκλησίας, καὶ εἰς πολλὰς τῶν Ἀνατολικῶν, μ' ὅλον ὅτι συνθέστερον διέμεινε παρὰ τοῖς Ἀνατολικοῖς τὸ σήμαντρον. Οἱ μεγάλοι κώδωνες εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ευρώπην μετὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Βῆδου οἱ πρῶτοι μεγάλοι κώδωνες εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Λέγεται ὅτι ἐνῶ κατὰ τὸ 610 Κλοθάριος Β', βασιλεὺς Γαλλίας, ἐπολιέρικε τὴν Σένσην, τὰ στρατεύματά του τοσοῦτον κατεπλάγησαν ἀκούσαντα τοὺς κώδωνας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, ὡς τε ἀφήσαντα τὴν πολιορκίαν, ἔφυγον. Οἱ Λατῖνοι εἰσήξαν κατὰ τὴν ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα καὶ τὸ ἔθιμον τοῦ νὰ βαπτίζωσι τοὺς κώδωνας, διδόντες εἰς αὐτοὺς καὶ ὀνόματα.

Οἱ μεγαλύτεροι κώδωνες τοῦ κόσμου εὑρίσκονται εἰς τὴν Ῥωσίαν, καὶ ὁ μέγιστος πάντων εἶναι ὁ τῆς Μόσχας, καλούμενος Τ σ ἄ ρ Κ ο λ ο κ ὀ λ, ἔχον βασιλεὺς τῶν Κωδῶνων, ὅστις καὶ δικαίως ἐπεκλήθη "μεταλλικὸν ἕρος". Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι 19 ποδῶν, ἡ διάμετρος ἕως 21, τὸ πάχος 23 δακτύλων, καὶ τὸ βάρος

432,000 λιτρῶν. Κεῖται δὲ τὴν σήμερον ἐμπροσθεν τοῦ λεγομένου πύργου Ἰ β ἄ ν Β ε λ ῖ κ ι ῖ (μέγας Ἰβάν) καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἐπιγραφή ὅτι κατεσκευάσθη ἐκ τοῦ μετάλλου ἄλλου τινὸς κώδωνος, κατεσκευασμένου τὸ 1654, καὶ πεσόντος τὸ 1701 διὰ τοῦ πόρος. Ἦτο δὲ τότε λιτρῶν 288,000. Ὅτε δὲ ἀνεσκευάσθη τὸ 1734, ἡ αὐτοκρατορίσσα Ἄννα (ἡ διαδεχθεῖσα τὸν Μέγαν Πέτρον τὸ 1725) ἐπρόσθεσεν, ὡς λέγει ἡ ἐπιγραφή, καὶ ἄλλας 72000 λίτρας σιδήρου. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι δὲ ἔρριπτον εἰς τὴν κάμινον σιδήρον, καὶ οὐκ ὀλίγοι, πνεύματι εὐλαβείας, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, δακτυλίους, ἐνώτια, καὶ διαφόρων εἰδῶν κοσμήματα.

Ὁ κώδων οὗτος ἐκρεμάσθη τὸ 1737, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ μεγάλη θοκὸς ἐπὶ τῆς ἐποίας ἐξηρτάτο ἐκαύθη, καὶ ἔπεσεν ὁ κώδων, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ τὸν κρεμάσωσι πλεον. Τοῦτο δ' ἔβαλεν εἰς ὑποψίαν νεωτέρους περιηγητὰς νὰ εἰπωσιν, ἂνε οὐδεμίαν ἀποδείξεως ἕως, ὅτι ποτὲ δὲν ἐκρεμάσθη ὁ κώδων οὗτος.

Ἄλλος ἐπίσημος κώδων εἰς τὴν Ῥωσίαν εἶναι ὁ λεγόμενος Ν ἑ ὁ ς κ ὼ ὀ ὠ ν. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι 21 ποδῶν, ἡ διάμετρος 18 καὶ τὸ βάρος 144,000 λιτρῶν. Κατεσκευάσθη δὲ οὗτος ἐξ ἄλλου τινὸς κώδωνος, μὲ προσθήκην καὶ ἄλλου μετάλλου, ὑπὸ Βογδανφ, τὸ 1817 ἐνώπιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Αὐγουστίνου, καὶ ὄλων σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς Μόσχας, ὅτινες εὐλαβεῖα κινούμενοι, ἔρριπτον καὶ εἰς αὐτὸν διάφορα κοσμήματα εἰς τὴν κάμινον, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Ἐξηρτήθη δὲ τὸ 1819, καὶ διασάζεται καὶ τὴν σήμερον Ἐπ' αὐτοῦ εὑρίσκονται αἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ αἱ ζωγραφαὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης, τῆς θυγατρὸς των, καὶ τῶν τριῶν Δουκῶν Κωνσταντίνου, Νικολάου (τοῦ νῦν αὐτοκράτορος), καὶ Μιχαήλ.

Ἡ μόνη ἐφάμιλλος τῆς Ῥωσσίας ὡς πρὸς τοὺς κώ-

δυνας εἶναι ἡ Κίνα. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς οἱ μεγαλύτεροι κώδωνες ἔπεσον καὶ παρημελήθησαν, ἐκ τοῦ 1644 ἀφότου ἢ αὐτοκρατορία ἔπεσεν εἰς χεῖρας ξένων. Ὁ αὐτοκράτωρ Υἱὸς γ' — 10 βασιλεύσας περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 16^{ης} ἑκατονταετηρίδος, καὶ θελήσας νὰ μεταφέρῃ τὴν καθέδραν ἐκ τοῦ Ναγκίνου εἰς τὸ Πεκίνον, κατεσκευάσεν ἑννέα μεγάλους Κώδωνας, ἐξ ὧν τοὺς ἑπτὰ μόνον εἶχεν ἰδεῖν πεπτωκότας ὁ Ἀββᾶς Βερβιέστος περὶ τὰ μέσα τῆς 17^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Ταύτην δὲ τὴν διαφορὰν ἔχουσιν οἱ τῆς Κίνας κώδωνες ἀπὸ τοὺς τῆς Εὐρώπης ὅτι κτυπῶνται μὲ ξυλίνας γλώσσας.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΥΣ.

Ξενοκράτης, ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, ἔλεγεν ὅτι οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει τοῦ νὰ ζήτη τις ἢ τοὺς ὀφθαλμούς ἢ τοὺς πόδας εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν. Καθὼς ἐπίσης σφάλλει καὶ ὅς τις βλέπει εἰς τὰ μὴ ἀνήκοντα μέρη, καθὼς καὶ ὁ ἐρχόμενος εἰς τοὺς μὴ ἀνήκοντας τόπους.

Ἡ καρδία τοῦ ἀχαρίστου ὁμοιάζει ἐρημον ἥτις καταπίνει ἀκορέστως τὴν βροχὴν τοῦ οὐρανοῦ, πλὴν δὲν γεννᾷ τίποτε.

Ὅστις λησμονεῖ ὅτι θέλει ἀποθάνειν, ζῆ πάντοτε κακῶς.

Οἱ παραπονούμενοι δι' ὅσα πάσχουσι, δὲν ἐσυλλογίσθησαν ὅσα καὶ αὐτοὶ προξενούσι.

Τὰ καλλίτερα μαθήματα εἶναι ὅσα μανθάνομεν διὰ τῆς πείρας, μ' ὅλον ὅτι καὶ τ' ἀγοράζομεν πολὺ ἀκριβᾶ.

Κάτω ὁ πρεσβύτερος ἔλεγεν, ὅτι πλειότερα μανθάνουσιν οἱ ἡρόνιμοι ἀπὸ τῶν τρελλῶν, παρὰ οἱ τρελλοὶ ἀπὸ τῶν ἡρόνιμων.

Εἰς πολλοὺς τόπους εὐρίσκεται ἡχώ πολλῆς ἐπαναλαμβανομένη. Ἀναφέρει ὁ Πλοῦταρχος, ὅτι εἰς τὰς Πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου ἡ φωνὴ παντάκως, ἢ ἐξάκις ἐπαναλαμβάνετο. Ὁ Πλάμιος λέγει, ὅτι πληθὺν μιᾶς Πύλης τῆς Κυζίκου ἦσαν ἑπτὰ πύργοι, εἰ ἠτοῦται ἐπανελαμβάνον πολλῆς τὴν φωνήν. Ἐξω τῆς Ρώμης εἰς τὸ Μετέλλου τὸν τάφον, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Βοεσσάρδου, ὡς αὐτὸς οὗτος ἀναφέρει εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν του τοπογραφίαν, ἦτον μία ἡχώ, ἢ ὅποια ἐπαναλαμβάνετο διακεκριμένως ἑπτάκις τὴν φωνήν, καὶ πολλῆς συγκεχυμένως ἢ ἡχώ ὅμως αὐτὴ δὲν ἦτον πλέον οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Κιρχέρου. Εἶναι περίφημος καὶ ἡ ἡχώ εἰς τὸ χωρίον Ἰουζάγα, τὴν σήμερον Ζιμονέτταν, εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Μεδιολάνων καθὼς καὶ ἡ ἐν Παντᾶ, τὴν ὅποιαν περιγράφει ὁ Καρδάνος, καὶ ὁ Κίρκερὸς μετ' ἐκεῖνον. Εἰς Βοστὸν εὐρίσκεται ἡχώ, ἐπαναλαμβάνουσα διακεκριμένως δεκαεπτὰ συλλαβὰς τὴν ἡμέραν, καὶ εἴκοσι τὴν νύκτα. Τρεῖς λέγας μακρὰν τοῦ Βερδοῦν, εὐρίσκονται δύο εἰρηγέθεις πύργοι μακρὰν ἀλλήλων τριάντα ἐξ ἑπτάκις ὅταν ὁμιλῇ τις ἔλεγον μεγαλοφώνως εἰς τὴν γραμμὴν, ἥτις ἐνοεῖ τὰς δύο ταύτας αἰκοδομὰς, ἡ φωνὴ ἐπαναλαμβάνεται δωδεκάκις, καὶ τρισκαιδεκάκις, κατὰ συνέχειαν ὅμως ἀδυνατούσα. Οἱ δύο πύργοι ἀντανανκῶσιν ἀμοιβαίως τὸν ἦχον, ὡς τὰ δύο κάτοπτρα πολλαπλασιάζουσι τὴν εἰκόνα τοῦ μεταξὺ αὐτῶν ἀναμμένου λύχνου. Εἰς τὴν ἐν Φερράρια μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐν εὐθείᾳ μετὰ τὴν εἰσοδοῦ διὰ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ, εὐρίσκεται θαυμαστὴ ἡχώ παρομοία μὲ τὰς ῥηθείσας. Ἐὰν κτυπήσῃς τὸν πόδα εἰς τὴν γῆν, ἢ τὸν πῖλον μὲ τὴν χεῖρα, ἢ ὅποιον ἄλλον κρότον κάμῃς, ἀκούεται ἐπαναλαμβανόμενος, πότε δεκαπεντάκις, πότε ἐξκαιδεκάκις, διακεκριμένως, καὶ πολλῆς ἐξῆς ἀδύνατος, ἕως νὰ παύσῃ τελείως. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦ ἡχοῦ τούτου αἱ ἐπαναλήψεις εἶναι συνεχέσταται, καὶ μόλις ἐμποροῦν νὰ μετρηθῶσι, πρέπει νὰ μεταχειρισθῆς λέξεις μονοσυλλαβούς, διὰ νὰ ἐμπορῆς νὰ τὰς διακρίνης. (Φυσικ. Κ. Βαρδαλάχ. σελ. 460.)

Ἰσπαχάν, ἡ πρώτη βασιλεύουσα τῆς Περσίας, δισημίσθη μεγάλης διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῆς μεγαλοπρέπειαν. Διάφοροι πόλεμοι, καὶ ἡ εἰς τὴν Τεχεράν μετάθεσις τῆς βασιλικῆς καθέδρας τὴν ἐβλάψαν μ' ἔλον τοῦτο, καὶ τὴν ἀφῆρσαν τὸν ὁποῖον πρότερον εἶχε βαθρῶν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι εἶναι ἡ πολυανδραποτέρα πόλις τῆς Περσίας τὴν σήμερον, καὶ εἰς τὴν παρούσαν τῆς κατάστασιν διεγείρει ἀκόμη τὸν θαυμασμόν τοῦ περιηγητοῦ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἰσπαχάν δὲν εἶναι τοσοῦτον βεβαία. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἀνηγέρθη ἐκ τῶν εἰρηπίων τῆς Ἐκατομύλου, τῆς μητροπόλεως τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τῆς Παρσίας. Ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι τὰ Ἀρτάκανα τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου. Αναφέρεται κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς, καὶ ὑπὸ τὴν βασιλείαν τῶν Χαλιφῶν, οἵτινες κυριεύσαντες τὴν Περσίαν εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους τῆς νὰ ἐναγκασθῶσι τὴν θρησκείαν των, ἡ Ἰσπαχάν ἦτον ἀρκετὰ ἐπίσημος. Ἐκυβερνᾶτο δὲ ἀπὸ διοικητῶν, διοριζομένους εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν τότε πρωτεύουσιν, ἐξ ὧν ὁ Βαχαοδδίν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀβάκα Χάν, (1264) μετεχειρίσθη μεγάλην σκληρότητα εἰς αὐτὴν, ἐπιβάλλων, κατὰ τὴν ἔκφρασιν Ἀραβίος συγγραφέως, τὴν ποινὴν τοῦ ἐνόχου ἐπὶ τὸν ἀθάον.

Ἀπὸ τὴν δεκάτην τετάρτην ἑκατονταετηρίδα, ἡ Ἰσπαχάν ἐπέχει κλειότερον τόπον εἰς τὴν ἱστορίαν, διότι κατὰ τὰ τέλη αὐτῆς ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ τὴν μακίαν ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον ἡ φύσις φαίνεται ὅτι ἐγέννησε πρὸς καταστροφὴν τῶν πόλεων.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶναι ὁ περιβόητος Ταμερλέγκ ἢ Ταμερλάνος. Σκοπὸν ἔχων νὰ μὴν ἀφήσῃ οὐδεμίαν χώραν ἀπείρατον τῆς λύσεως του, ἐφόρμησε καὶ κατὰ τῆς Περσίας, καὶ προσέβαλε καὶ κατὰ τῆς Ἰσπαχάν. Ἀλλ' ὁ διοικητὴς αὐτῆς Σεῖδ Μουταφφὲρ Κασι ἐξελθὼν μετὰ τῶν λοιπῶν προυχόντων τῆς πόλεως, τῶ

ἐπρόσφερε τὴν ἄμεσον ὑποταγὴν του. Τοῦτο κατεπραῦνε τὴν σκληρὰν καρδίαν του, καὶ ἐρείσθη μὲν τῆς πόλεως, ἀλλὰ διάρρισε εἰς αὐτὴν ὑπέρογκον χρηματικὴν πληρωμὴν, ἰδίον του κυβερνήτορα, καὶ φυλακὴν ἐκ τῶν οἰκείων του στρατιωτῶν. Ἀπροσδόκητόν τι συμβεβηκὸς ὁμως μετέλλαξε καὶ τὴν τύχην τῆς ταύτης. Ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς τὴν σύναξιν τοῦ φόρου, νῆος τις χαλκεύς, Ἀλῆ Κασακᾶ, πρὸς διασκέδασιν ἐκτύπησε διὰ νυκτὸς ἐν τύμπανον, ὅπερ καὶ κατετάραξεν ἀμέσως ὄλους. Πλήθος λαοῦ συνήχθησαν ἐν τῷ ἔμα, καὶ τοσοῦτον παρωτρύνθησαν συναλλήλως, ὥστε εὐθὺς ἐφόρμησαν κατὰ τῶν Ταρτάρων (οἵτινες ἀρέθθησαν διὰ φυλακὴν ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου), ἤρχισαν γενικὴν κατασφαγὴν κατ' αὐτῶν, καὶ πρὶν τῆς αὐγῆς τρεῖς χιλιάδες Τάρταροι ἐθανατώθησαν. Ἀμέσως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι, διὰ νὰ προλάβωσι τὰς ἀμέσους ἐφόδους τοῦ Ταμερλάνου, διέτι ἀπὸ κατεπραῦνθη ὀλίγον ὁ θυμὸς των, δὲν ἤργησαν νὰ καταλάβωσιν ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ὅτι ἀπροστοχάστως ἐπεχειρίσθησαν τοιοῦτον ἄλογον κίνημα.

Ὁ φύσει ὀργίλος καὶ σκληρὸς Ταμερλάνος ἐλύσσαξε τῶρα ἀπὸ τὴν μακίαν του. Δὲν ἐδέχετο οὐδεμίαν συνθήκην, οὐδένα λόγον. Οἱ ἄθμοι κάτοικοι ἐγνώριζον τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον, καὶ ἡ ἀπελπισία των ἐσηύξτε τὴν ἰσχὺν τῆς ἀνιστασέως των. ἀλλ' αἱ ἀπόπειραι αὐτῶν ἐχρησίμευσαν μόνον εἰς τὸ ν' ἀνάψωσιν ἔτι μᾶλλον τὴν ὀργὴν του. Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐπέταξαν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ὁ ἀπάνθρωπος κατακτητὴς μὴ εὐχαριστοῦμενος ὅτι συνεχώρησε τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὸν φόνον εἰς τοὺς στρατιώτας του, διέταξε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἕκαστον αὐτῶν νὰ τῶ φέρῃ ρητόν τινα ἀριθμὸν κεφαλῶν! (*) Ἐκ τούτων δ' ἐβδόμηκοντὰ χιλιάδες κεφαλῶν. (*) Ὁ Ταμερλάνος ἐπαίξε μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν νικημένων παρ' αὐτοῦ, καὶ εἶναι πασίγνωστον ὅτι τοιοῦτόν τε ἔπραξε καὶ ὅτε ἐκυρίευσεν τὴν Σμύρνην κατὰ τὸ 1402, ἀποκεφαλίσας χιλίους πολίτας, καὶ κτίσας μνημεῖον τῆς νίκης τοῦ πύργου ἀπὸ κρανία καὶ λίθους.

ἀδες ἐνσωσπεύθησαν εἰς πυραμίδας, ὡς μνημεῖον τῆς ἀνδραγαθίας του. Τὸ κατὰ τὸ 1387 συμβάν τοῦτο ἀναφέρεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ταμερλάνου μὲ τὴν ἀκόλουθον ἀκρίβειαν.

"Κατέκτησα, λέγει, τὴν πόλιν Ἰσπαχάν, καὶ ἐνεπιστεύθην εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἰσπαχάν. Παρέδωκα τὸ τεῖχος εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ οὗτοι ἐπαναστάτησαν, καὶ τὸν Δαρωγὰ, ὃν ἐπέστησα ἐπ' αὐτοῖς, ἀπέκτειναν μετὰ τῶν τριῶν χιλιάδων στρατιωτῶν του. Ὁθεν διέταξα κ' ἐγὼ γενικὴν κατασφάγην τοῦ λαοῦ τῆς Ἰσπαχάν."

Ποία ἦτον ἡ κατάστασις τῆς Ἰσπαχάν ἐκ τῆς συμφορᾶς ταύτης, συμπεραίνεται εὐκόλως. Ἀρκετὰ ἔτη παρήλθον μέχρις οὗ ν' ἀναλάβῃ πάλιν, καὶ ἔλην τῆς τῆν μετὰ ταῦτα δόξαν ὀφείλει εἰς τὸν Σάχ Ἀμπάζ Α'. Ὅς τις μεταβαλὼν αὐτὴν εἰς καθέδραν τοῦ βασιλείου του, τὴν ἐκαλλώπισε, καὶ τὴν ἀνίδειξε μίαν τῶν καλχητέρων πόλεων τῆς Ἀσίας.

Ὁ μονάρχης οὗτος εἶναι ὁ περιφημότερος τῶν ὄσων ποτὲ ἐκίδισαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Περσίας, διὸ καὶ ἐπεκλήθη Μ έ γ α ς. Ἐβασίλευσε δὲ ἐκ τοῦ 1585 μέχρι τοῦ 1628. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπέζησεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ὑπερκάων του, καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν των ἐπέχει τὸν αὐτὸν τόπον, τὸν ὀποῖον καὶ ὁ περιφημος Χαλίφης Ἀαρόν - Ἐλ - Ρασχιδὸν παρά τοις Ἀραβῖν. Αἱ πλείυτεραι γέφυραι, τὰ καραβανσαράια, καὶ τὰ ἀνάτορα, κατεσκευάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Εἰς τὴν Ἰσπαχάν μάλιστα, ὡς προηρήται, ἐπέφερε πᾶσαν βελτίωσιν. Τὸ πρῶτον αὐτῆς τζαμίον, τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον τοῦ Σαχέλ Σιτουν, οἱ καλούμενοι τίσσαρες κήποι, ἡ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζεινδεροῦδ κυριώτερα γέφυρα, καὶ ἄλλα διάφορα οἰκοδομήματα εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὰ περίχωρά της, ὀφείλουσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν των. Ἐδιδπλασιάσθη δὲ καὶ ὁ πληθυσμὸς της ἐπ' αὐτοῦ.

Μέχρι τοῦ 1722 οὐδὲν ἰδιαιτερον συνέβη εἰς τὴν Ἰσπαχάν. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁμως, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σάχ Χουσεῖν, Μαχμουτ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἀφιγγάνων γιγνωσκομένων φυλῶν, ἀποστατήσας ἀπὸ αὐτὸν, καὶ καταστρέψας τὸν Περσικὸν στρατὸν εἰς μάχην τινὰ, προσέβαλε καὶ κατὰ τῆς Ἰσπαχάν. Ταραχὴ ὑπερβολικὴ καὶ θόρυβος διεχύθη εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν. Ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε συμβούλιον, εἰς ὃ ἐφημίσθη νὰ μείνῃ αὐτὸς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, καὶ ἤρχισαν προτοίμασις πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς. Ἀνήγειραν νέα φρούρια, ἐπεδιώρθωσαν τὰ κρημνῶδη μέρη τῶν τειχῶν, καὶ ὠχύρωσαν τὰς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζεινδεροῦδ-γεφύρας, δι' ὧν συνεκοινωνεῖ ἡ Ἰσπαχάν μετὰ τὰ περίχωρά της. Ἡ ἀβουλία ὁμως ἐπέφερε τὴν φθορὰν εἰς τὴν πόλιν.

Ἐπὶ τοῦ Ἀμπάζ Α' συνεστήθη εἰς τὴν Ἰόλρην, ἡμίσειν ὥραν ἀπέχουσαν τῆς Ἰσπαχάν, ἀποικία Ἀρμενίων, ἥτις διὰ τοῦ ἐμπορίου ἐπηύξησεν ἀμέσως κατὰ τὰ πλοῦτη. Ἡ ἀνδρεία τῶν Ἀρμενίων τούτων ἦτον ἀπαραδειγμάτιστος, καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐδειξαν ζῆλον καὶ προθυμίαν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως των. Ἄλλ' ὁ Σάχ Χουσεῖν συλλογιζόμενος πόσον σκληρῶς τοὺς μετεχειρίσθη πρότερον, καὶ φοβούμενος μὴ συνενωθῶσι μετὰ τοὺς ἐχθρούς του, τοὺς ἀφώπλισεν. Οὕτω δ' ἡ Ἰόλρην μείνασα ἀνυπεράσπιστος, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τῶν Ἀφιγγάνων τὴν δύναμιν, καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐβιάσθησαν νὰ διαπραγματευθῶσιν αἰσχρὰν συνθήκην. Ὁ Χουσεῖν ἠλπίζεν ὅτι ἤθελον εὐχαριστηθῆν ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῦτη τῆς Ἰόλρης, ἀλλ' ὁ Μαχμούτης ἐφώρμησεν ἐπομένως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἰσπαχάν. Νικηθεὶς εἰς ἔφοδον ἐπὶ τινος γεφύρας, ἔκαμε προτάσεις εἰρήνης· ἀλλὰ τὰς ἀπέρριψαν καὶ ὁ υπερήφανος Ἀφιγγάνος ἐδόθη εἰς τὸ νὰ κατεδαφίξῃ τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, καὶ κυριεύσας μίαν τῶν γεφυρῶν, διέχυσσε τοὺς στρατοὺς του εἰς ὅλα τὰ πέρα, καὶ τὴν ἐστενοχώρητε πολὺ διὰ τῆς πείνας.

ἦτις ἤρχισεν ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην του ἐφοδον καὶ ἤβησε καθ' ἑκάστην. Ὁ Σάχ Χουσεῖν ἐβιάσθη νὰ πέμψῃ πρέσβεις εἰς τὸν Μαχμούτ, προσφέρων τὰς ὑποίας πρότερον εἶχεν ἀπορρίψει προτάσεις. Ἀλλ' ὁ Ἀφιγγάνος ἀπεκρίθη "Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας δὲν μοι προσφέρει τι ἰδίον του. Καὶ αὐτὸς καὶ ἅπανα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ εἶναι ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν, καὶ δὲν εἶναι πλέον κύριος τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, τὰς ὑποίας τοσοῦτον γενναίως ἐπιθυμῶ νὰ μοι παραχωρήσῃ. Ὁ λόγος ἤδη πρόκειται περὶ τοῦ ὅλου."

Οἰκῆτοικοι ἀπελιπισθέντες, δὲν ἔκαμαν οὐδεμίαν ἀντίστασιν πλέον, ἀλλ' ὁ Μαχμούτης ἤθελε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν πολιορκίαν. Ὁ στρατὸς του δὲν ἦτο μέγας, καὶ ἤθελε κινδυνεύσειν, ἂν εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν, ὅπου οἱ Πέρσαι ἦσαν πολυπληθέστεροι. Ἐστοχάσθη νὰ τοὺς ἀφήσῃ ν' ἀποθάνωσι τῆς πείνας, πρὶν κάμῃ τὴν συνθήκην. Εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην οἱ κάτοικοι τοσοῦτον ἐστενοχωρήθησαν, ὥστε κατήνησαν νὰ φάγωσιν ἵππους, ἡμίονους, κύνες, καὶ ἄλλα ἀκάθαρτα ζῶα, καὶ ὁ ποταμὸς Ζεινδεροῦν τοσοῦτον ἐπλήσθη πτωμάτων, ὥστε τὸ ὕδωρ αὐτοῦ δὲν ἦτο πόσιμον πλέον. Δύο μῆνας διήρκεσεν ἡ ἀθλιότης αὐτή. Τελευταῖον δ' ὁ βασιλεὺς Χουσεῖν πενθοφορήσας ἐξῆλθεν τοῦ ἀνακτόρου, καὶ διαβαίνων διὰ τῶν κυριώτερων ἀγυιῶν τῆς Ἰσπαχάν, ἐθρήνησε μεγαλοψῶνως τὰς συμφορὰς τοῦ βασιλείου του, καὶ τὴν ἀκόλουθον, ἀφήσας τὸν θρόνον του, ἀνεχώρησε τῆς πόλεως μετὰ τινων αὐλικῶν του καὶ τριακοσίων στρατιωτῶν, ἐγκαταλείψας τὴν Ἰσπαχάν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. — Τὸ ἐπόμενον ἔτος συνέβη τρομερὰ κατασφαγὴ τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἰσπαχάν ὑπὸ τοῦ Μαχμούτη.

Ἡ Ἰσπαχάν κεῖται εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ζεινδεροῦνδ, ἡ δὲ Ἰόλφη (Ζουλφά) καὶ Ἀμπὰς — Ἀβὰδ εἰς τὸ νότιον. Ὁ ποταμὸς οὗτος δὲν εἶναι ἀρκετὰ μέγας, εἰμὴ μόνον τὴν ἀνοιξιν, καὶ πηγάζει ἐκ τῶν πρὸς Ἀνὸν Ὀρέων. Ἐπὶ τοῦ Χαραδίνου (Γάλλου περι-

γητοῦ μεταξὺ τοῦ 1664 καὶ 1677) ἡ Ἰσπαχάν, μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς ἦτο μία τῶν μεγαλητέρων πόλεων τοῦ κόσμου, ἔχουσα περίπου εἰκοσι τεσσάρων μιλίων περιφέρειαν, ἐνῶ τὴν σήμερον τὸ ἐνοικοῦμενον αὐτῆς μέρος ἔχει μόλις τὸ ἓν τέταρτον. Εἶχε δὲ καὶ τεῖχος, ὅπερ κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀφιγγάνων.

Ἡ εἰς τὴν πόλιν εἰσοδος κατὰ νότον εἶναι διὰ τινος ἐρήμου, καλουμένης Χ ε ζ ἄ ρ Δ ε ρ ἔ, χίλιαι κοιλιάδες. Αὐτοῦ δὲ, κατὰ Περσικὴν παράδοσιν, συνέβησαν αἱ μάχαι τοῦ Ρουστὲμ (α) καὶ τοῦ δράκοντος εἰς τὸ ὅποῖον τὰς φαρμακώδεις ἀποπορὰς ἀποδίδεται ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς. Διὰ τοῦ μέρους τούτου ἐρχόμενός τις ἐκ τῆς Σειράζ (β) ἕως πέντε μίλια μακρόθεν, θεωρεῖ ὄλην τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς Ἰσπαχάν, ἦτις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χαραδίνου κἂν, ἐδικαιολογεῖ ἐν μέρει τὴν συνήθη κομπαστικὴν παρωνυμίαν τῆς λέξεως "Ἰ σ φ α χ ἄ ν, ν ἰ σ φ ι τ ζ ι χ ἄ ν," ἥτοι τὸ ἡμισυ τοῦ κόσμου. Αὐτοῦ δὲ φαίνεται μνημεῖον ἐπιγραφὴ Κομφικῶν γραμμάτων, ὁ π ὕ ρ γ ο ς τ ὶ ν Σ χ α τ ἦ ρ (πεσοδρόμων) λεγόμενον. Ὁ Χαραδίνος λέγει ὅτι οἱ θέλοντες νὰ ἐμβώσιν εἰς τὸ ὑπόρρηγμα τοῦτο, ὄφειλον, διὰ νὰ δείξωσι τὴν ῥώμην καὶ ἰκανότητά των νὰ διατρέξωσι δώδεκα ἰδιαιτέρους δρόμους ἐκ τῆς θύρας τοῦ ἀνακτόρου μέχρι τοῦ σημείου τούτου εἰς ἓν ἡμερόνυκτον, ἥτοι 120 μίλια. Ἄλλοι δὲ ἄλλα λέγουσι περὶ τούτου.

Ὅσον πλησιαζει τις τὴν σήμερον εἰς τὴν Ἰσπαχάν, χάνει πολὺ ἀπὸ τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἐντύπωσιν ἡ θία της. Ἡ ἐρήμωσις της δὲν φαίνεται μακρόθεν, διότι σκεπάζεται ἀπὸ τοὺς λοιποὺς αὐτῆς καλλωπιμοὺς, ἀλλὰ πλησιάζων εἰς τὴν πόλιν, κυριεύεται ἀπὸ

(α) Ὁ Ρουστὲμ οὗτος εἶναι ὁ Ἡρακλῆς τῶν Περσῶν, τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τῶν συμπατριωτῶν του.

(β) Ἡ Σειράζ λέγεται ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαία Κυρὸς πόλις.

μεγαρχολίαν, βλέπων τὰ λείψανα τῆς ἄλλοτε τοσούτου μεγαλοπρεποῦς πόλεως.

Αἱ ἀγυῖαι τῆς Ἰσπαχάν δὲν διαφέρουσιν ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Περσίας, καὶ εἶναι σχεδὸν αἰ αὐταὶ ἕς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἀσίας. Ἡ μεγαλύτερα ἀγυῖα τῆς Ἰσπαχάν εἶναι ἡ Μαϊδάν Σάχ λεγομένη, ἥτοι βασιλικὴ πλατεῖα, ἔχουσα τὸ πάλαι διάφορα ἔργαστήρια, καὶ θεωρουμένη ὡς εἰς τῶν κυριωτέρων καλωπισμῶν τῆς πόλεως.

Οἱ οἰκοὶ τῆς Ἰσπαχάν εἶναι μονόπατοι, μὲ μικρὰν αὐλὴν καὶ ὑψηλὸν τεῖχος, μὴ ἔχοντες παράθυρα εἰς τὰς ὁδοὺς. Οἱ οἰκοὶ τῶν πλουσετέρων εἶναι μεγαλοπρεπέστατοι, καὶ τινες ἐμοιάζουσι τὰ ἀνάκτορα. Ἐκαστος οἶκος δ' ἔχει καὶ κῆπον ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ ἰδιοκτῆτου· τὸ ὅποιον οὐ μόνον τὴν λαμπρότητα ἀλλὰ καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως ἐπαυξάνει.

Ἀξιολογώτεροι κῆποι τῆς Ἰσπαχάν εἶναι οἱ Σάχαρ Πάγ, ἥτοι "τέσσαρες Κῆποι," 3000 βημάτων τὸ μῆκος καὶ 70, τὰ πλάτος, καὶ οἱ Χέστ Βαχέστ λεγόμενοι, ἥτοι ὀκτὼ παράδεισοι. Τὸ ἀξιολογώτερον δ' ἀνάκτορον εἶναι τὸ Σεχέλ Σατοῦν, κτισθὲν ὡς προείπομεν, ὑπὸ τοῦ Σάχ Ἀμπάζ τοῦ Μεγάλου. Ἐπὶ τοῦ Χαράδινου ἦσαν περίπου 162 τζαμιά καὶ 48 σχολεῖα εἰς τὴν Ἰσπαχάν. Πολλὰ δ' ἐξ αὐτῶν διασώζονται εἰς ἔτι. Τὸ κυριώτερον τζαμίον εἶναι τὸ Μετσίτ Σάχ, (ἥτοι βασιλικὸν τζαμίον) κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀμπάζ, καὶ ἀφιερωθὲν εἰς τὸν Μεχεδῆν, ἕνα τῶν δώδεκα Ἰμαμῶν, καὶ ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ, καὶ τὸ τοῦ Λούφτ ἀλλάχ. Ἐκ δὲ τῶν γυμνασίων, τὸ Μεδρεσὲ Τζεδδάχ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰσπαχάν ἦτο ποτὲ μέγιστος. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χαράδινου ἦσαν ἕως 1,100,000 ἀκολούθως δ' ἔγγιναν 600,000 καὶ κατὰ τὸν Ὀλιβιέρον τὸ 1796 τατίβησαν ἕως 50,000 μόνον, ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας τὸ 1800 τοὺς ἐδίπλωσεν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπαχάν εἶναι ζωηροὶ καὶ πνευματώδεις, καὶ διαφέρουσι μεγάλως ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς τῶν πλησιοχώρων κωμῶν. Ἀπαντες σχεδὸν δύνανται ν' ἀναγνώσωσι καὶ νὰ γράψωσι, καὶ πολλὰκις καὶ οἱ τεχνῖται καὶ οἱ βιομηχανικοὶ γνωρίζουσι τοὺς καλῆτερος ποιητὰς. Ὁ λαὸς εἶναι γενικῶς φιλόπονος, καὶ φημίζονται πολὺ διὰ τὴν ἐπιτηδεύουσα τοῦ νὰ κατασκευάζωσι τὸ σπηρικόν. Κατακρίνονται διὰ τὴν διὰ δειλίαν. Εἶναι δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπαχάν, ὡς καὶ ὅλοι οἱ Πέρσαι, Μωαμεθανοὶ, διαφέροντες ὅμως ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Τούρκους.

Εἶναι δ' ἡ Ἰσπαχάν τὸ κέντρον τοῦ Περσικοῦ ἑμπορίου, ὑπερβαίνουσα ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Οἰκουμένης διὰ τὴν πανταχόθεν συρροὴν τῶν ξένων. Ἀποτελοῦσι δ' οἱ ἔμποροι αὐτῆς ἰδιαιτέραν κλάσιν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, καὶ χαίρουσιν ἄκραν ἀσφάλειαν. Τα χειροτεχνήματα τῆς Ἰσπαχάν εἶναι διάφορα. Οἱ τάπητες αὐτῆς εἶναι ἐπιζήτητοι. Τὰ δὲ χρυσοῦφαντά της, τὰ μεταξῶν, τὰ βαμβάκινα καὶ ἐτελειοποιήθησαν εἰς ἄκρον. Ἐπιτυγχάνουσι δὲ καὶ εἰς τὸν χρωματισμὸν τῶν πανίων. Δουλεῖονται δὲ εἰς αὐτὴν καὶ χάρτης, πυρίτις κόνις, λαβίδες μαχαίρας, ὕλος κτλ, πλὴν εἰς μικρὸν ἀριθμὸν. Ἐχει δὲ ἔμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἰνδίαν, Σειράς, Λαύρον, Βαβυλώνα, τὸ Χαλέπιον, τὴν Βάσραν, καὶ μὲ τὴν Τούρκίαν διὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

ΠΕΡΙ ΣΙΩΠΗΣ.

..... πολλ' ἔχει σιγὴ καλὰ.

Τί δύναται νὰ ὑπάρξῃ θελατικώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον παρὰ τὴν σιωπὴν Σερινῆς νυκτός; Ποῖον σεβασμιώτερον καὶ ἱερώτερον παρὰ τὴν μεγαρχολικὴν σιωπὴν κοιμητηρίου, εἰς τὸ ὅποιον πᾶς λόγος προφερόμενος ἀντηχεῖ βαθέως, ὡς νὰ διατάτῃ τὴν ἐχεμύθειαν εἰς τοὺς διαβάτας;

Οἱ ἀρχαῖοι ἐσέβοντο μεγάλως τὴν σιωπὴν, τὴν ἐσκούπουν, καὶ τὴν συνίσταν Σερμῶς εἰς τοὺς νέους.

Τὸ καλλίτερον τῆς ζωῆς μέρος εἶναι ἡ σιωπὴ, ἔλεγεν ὁ Διογένης.

Ὁ Πυθαγόρας διέριξε πέντε ἔτη τὴν σιωπὴν εἰς τοὺς μαθητάς του, ἐν οἷς δὲν ἠδύναντο μῆτε νὰ ὀμιλήσωσι, μῆτε νὰ ἐρωτήσωσι τίποτε.

Τὸ δυσκολώτερον πάντων, ἔλεγεν ὁ Ζήνων, εἶναι τὸ νὰ κρατῆ τις τὴν γλῶσσαν του. Διὸ καὶ ὅτε ἐκλήθη εἰς συμπόσιον, καὶ ἠρωτήθη ὑπὸ τῶν βασιλικῶν πρέσβειων τί νὰ εἰπωσι περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλεῖα, "Τοῦτο αὐτὸ, ἔφη, ὁ βλέπετε, φιλόσοφος εἶναι ἐν Ἀθήναις, αἰγὴν ἐπιστάμενον."

Ὁ Σαυμάσιος Πλούταρχος πρὸς τοὺς ἄλλοις λέγει καὶ ὅτι, Οἱ εὐγενεῖς παιδείας τυχόντες, πρῶτον μανθάνουσι νὰ σιωπῶσι, καὶ εἶτα νὰ λαλῶσιν.

Ὁ Θεὸς Ἀποκράτης ἦτον ἡ εἰκὼν τῆς σιωπῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καὶ παριστάτο μὲ τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα. Οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Θεὸν τοῦτον ἐκάλουον Σιγατίωνα. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸν παρίσταν ὑπὸ τὸ σχῆμα γυναικός.

Πῶς οἱ καιροὶ μετέλλαξαν!..

Μαρτάτος τὴν σήμερον δὲν ἤθελε λογισθῆν ὅς τις ἐτόλμα νὰ παραστήσῃ τὴν σιωπὴν οὐχὶ ὑπὸ σχῆμα γυναικός, ἀλλ' ὅσπερ ἀνδρὸς κἄν; Ὅλγαι αἱ γυναῖκες τὴν σήμερον αἰτινες δύνανται νὰ κρατῶσι τὴν σιωπὴν, ὅλγοι καὶ οἱ ἄνδρες. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ταῦτην κατήντησεν ὡς συρμαὶς τὸ φλυαρεῖν, καὶ νῆος ἐξέσφρων νὰ σιωπῆ, κατακρίνεται ὡς μὴ γινώσκων νὰ ὀμιλήσῃ. Εἰς τοὺς συναναστροφάς, εἰς τὰς ὀμιλίαις, καὶ πανταχοῦ, ὅλος ὁ καιρὸς καταδαπανᾶται ἀπὸ τοὺς πολλὰ καὶ κομψὰ εἰδόμενος λαλεῖν νεανίσκους μας, καὶ οἱ πολυπρεπεῖς γέροντες οὔτε τὸ στόμα των ν' ἀνοίξωσιν ἐπιτρέπονται, πολλῶ μᾶλλον νὰ ζητηθῇ γνώμη ἢ συμβουλὴ παρ' αὐτῶν.

Καὶ ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι γέμουσι παραδειγματικῶν, δι' ὧν παρίσταται ἡ σιωπὴ ὡς μία τῶν μεγαλητέρων ἀρετῶν, ἐξ ἧς ἀναφαίνεται ἡ ἀγαθότης καὶ ὁ φύσει εὐγενὴς χαρακτήρ τῆς ψυχῆς.

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς πρὸς τινὰ τῶν φιλοκάλων συμπολιτῶν μας.

ᾠ! διατί τὰ θήλεα ὡς ἀπτηνὴ πουλίαι,

Νὰ μένουσι εἰς τὴν φωλεάν; Θεέ, τί ἁμαρτία!

ᾠ! διατί αἱ γαῖαι μας αἰ τῆς ἐπαγγελίας,

Νὰ μένωσιν ἀδοῦλευτοι πλήρεις ἀκαθαρσίας;

ᾠ! διατί νὰ μένη,

Ἐκείνη ἐρριμμένη

Ἡ πέτρα ἧτις ἐμέλλεν εἰς κεφαλὴν γωνίας

Νὰ χρησιμεύσῃ μὲ καιρὸν, κ' ὡς βῆσις τῆς σοφίας;

ᾠ διατί τὰ πνεύματα τὰ φύσει λαμπρυσμένα,

Νὰ μένουσι ὑπὸ μόδιον ὡς ὑπὸ γῆν θαμμένα;

ᾠ αἰσχος! κ' ὑποφέρουσι νὰ εἰμεθα Συμυραῖται,

Καὶ νὰ λεγώμεθα κ' ἡμεῖς τῆς ἐποχῆς μας νῆαι,

Χωρὶς κἄν ἐν γυμνάσιον νύχλωμεν νεανίδων,

Χωρὶς κἄν νὰ τρεφώμεθα μετὰ χρηστῶν ἐλπίδων,

Χωρὶς τὸ ὀφειλόμενον νὰ δώσωμεν . . . Ἀβάλοι!

Ποῦ εἶν' αἱ Ἑλληνίδες μας, αἱ ἐνδοῖοι τὸ πάλαι;

Ποῦ εἶν' ἐκείνη ἡ Σαπρὴ ἡ τῶν Ἀσβίων Μοῦσαι;

Ποῦ ἡ Θεβαῖα Σαυμαστὴ Κορίννη ἡ λαβοῦσα

Πέντε φορὰς πλειότερον ἢ Πίνδαρος; βραβεῖον;

Ποῦ τῆς Σαπφοῦς ἡ σύγχρονος Ἡρίννη; — Ἀ, μ' ἵποτον,

Ὁ θάνατος 'στοὺς δεκαεξ' τοὺς τρυφεροὺς τῆς χροιάς

Βέλος τὴν κατεπλήγωσε μὲ δριμυτάτους πόνους —

Με εἶν' ἡ Τεγεάτισσα Ποιήτρια Ἀνύτη,

Ἦτις ὁπότε ἤρχιζε τὸ κύμβαλον νὰ πλήττη,
Ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς μὲ τὸ γεμάτον στόμα,
Νὰ εἰ τὰς γυναῖκας ἔκραζον εἰς Ὅμηρος ἀκόμα.

Ποῦ ἢ Μυρτώ;

Ποῦ ἢ Μαντώ;

Ποῦ εἶν' ἡ Ασπασία;—Πόσον τὴν συμβουλὴν της,
Τὰς σκέψεις τὰς ὀρίμους της καὶ τὴν πολιτικὴν της,
Ὁ Περικλῆς ὁ ἄνδρας της μὲ σέβας ἐτίμοσε.—

Καθέδραν ποτὲ ἔλαβον πλέον λαμπρὰν αἱ Μοῦσαι,
Παρ' ὅτε μετὰ θάνατον τοῦ ποθητοῦ ἀνδρός της.

Ἡ Θεανὼ ἀνέλαβε τὰς σκέψεις τοῦ νοός της,

Κ' ἀντήχει εἰς τὰ Κρότωνα συχνὰ τῆς Ἰταλίας,

Φωνὴ της ἡ μελίρρυτος πλήρης φιλοσοφίας;

Ποῦ εἶν' ἐκεῖνοι οἱ καιροί;—Ποῦ αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι

Θεεὶ ὅποιαί ρέουσι θερμῶν θακρῶν κρῆναι!

Πλὴν ἔχι συμπολίτριαι, κ' εἰς τὰ δικά μας στήθη

Αἶμα ἐπίσης εὐγενὲς κ' Ἑλληνικὸν ἐχύθη.

Κ' ἡμεῖς ναὶ ἀναπέφευκτα εἶμεθα Ἑλληνίδες,

Κ' ἀντάξια τῶν παλαιῶν ἐκείνων νεανίδες.

Κ' ἡμεῖς ναὶ θὰ ἀφήσωμεν τῆς ἐποχῆς μας χρόνον!

Στὰ χεῖλην νὰ ὑμνῶμεθα συχνὰ τῶν ἀπογόνων.(κτλ).

Νὰ! κ' ἡ πατρὶς λαμβάνουσα φωνὴν τινὰ καὶ ἦχον

Σὰς λέγει καὶ σὰς προσκαλεῖ δι' αὐτῶν τῶν στίχων

“ὦ εὐγενῆ κοράσια! καλαὶ μου νεανίδες,

Ἀντάξια τῶν παλαιῶν ἐκείνων Ἑλληνίδες,

Ὡς πότε ὑποφέρετε οὕτω λησμονημέναι;

Ὡς πότε νὰ ἀκούητε, τὸσον ἀπηλπισμένοι,

Ὅτι τάχα σ' τὰ θῆλα τὴν παιδείαν πρέπει,

Ὅση μόνη τὸν οἶκόν σας νὰ περιθάλη βλεπέει;

Ὡς πότε ὑποφέρετε πνεῦμα τὸ εὐφρές σας

Ἄσημον νὰ μαραίνηται;—Ποῦ εἶναι αἱ σπουδαί σας;

Ἴδου καιρὸς πολῦτιμος! τρέξατε, κινήθητε.

Ἐκβῆτε καὶ μὴ κρύπτησθε ἐμπρὸς! ἀναφανῆτε.

Συστήσατε γυμνάσια! ἐγείρατε Μουσεῖα!

Τρεχάτε! Δότε ἔρανον, συγγράμματα ἢ μία,

Κ' ἡ ἄλλη δὲ Ποιήματα, κ' ἡ ἄλλη δε, τι κρῖνῃ

Πρέπον σ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν! . . ὦ! ναί!

Ταῦτα φωνάζει ἡ πατρὶς τὴν σήμερον ἡμέραν,

Ἡ δὲ γραφίς μου ὡς ἤχῳ εἰς ταύτην μας τὴν σφαῖραν,

Σὲ προσκαλεῖ τὸ στάδιον ν' ἀνοίξης ἤδη πρῶτα.

Νὰ ξαπλωθῶν στὸ φύλόν σου τὰ παλαιὰ του φῶτα.

Τρέξον, ἀναζωπύρωσον τὰς ζωηρὰς ιδέας

Τῆς εὐφροῦς τοῦ φύλου σου γονίμου νεολαίας.

Σὺ πρῶτη εἰς τὴν Σμύρνην μας, ἐμπρὸς, ἀνασκομβώσου,

Σὺ εἰς σοφὰ συγγράμματα τῶν Κορασίων δόσου,

Σὺ ἀνοίξε τὸν δρόμον των, καὶ ἄλλαι νὰ τολμήσουν

Πολλόταται τὰ ἔχνη σου θὰ δῆς ν' ἀκολουθήσουν.

Ἡ ἰσχύς τοῦ παραδείγματός

Δωδεκαστὲς παιδίον κρατῶν τις ἀπὸ τὸ χέρι
Τὸν Διδάσκαλον νὰ ἔλθῃ σ' τὸ Σχολεῖον ἑκαρτέρει...

Καλ' ἡμέρα Δάσκαλέ μου! τὸ παιδάκι μου νὰ ζήσης,
Σοῦ φερα νὰ μῶ προκόψης, κ' ἐνταυτῶ νὰ τὸ στολίσῃς

Μὲ μαθήματα μεγάλα

Καθὼς ἔχεις καὶ τὰ ἄλλα.

Τῶχα πρὶν εἰς μίαν γυναῖκα, διάβαζε τὸ Ὀκτωῆχι,

Κι ὅλο τῶμαθεν ἀπ' ἔξω, καὶ τὸ ξεύρει εἰς τὸ 'νύχι

Πλὴν τί νὰ σοῦ πῶ;.. γυναῖκα!.. ὅσον θέλει προκομμένη

* Ἀς πηγαῖν νὰ καυχᾶται... ἄνδρας ἐμπορεῖ νὰ γένη;

* Ἦκουσα τὸ ἰδικόν σας καλὸν ὄνομα νὰ λέγουν,

Βλέπων δὲ καὶ τὸ Σχολεῖόν σας, ὅτι ὅλοι τὸ ἐκλέγουν,

Κι ἐγὼ ἔτρεξα ἀμέσως τὸ 'δικόν μου νὰ σᾶς φέρω.

Πλὴν μὲ συγχωρεῖς, δυὸ λόγια ἔχω νὰ σᾶς ἀναφέρω.

Δὲν ἐξεύρω, τί κατάρρα τὰ παιδιὰ μας κυριεῖει,

Καὶ δὲν θέλουν νὰ ἀκούουν ὅσα τις τὰ ἐρμηνεύει.

Νὰ κ' ἐγὼ ποτὲ δὲν παύω τὸ δικόν μου νὰ διδάσκω,

Πλὴν τοῦ κάκου 'ς τὸν ἀέρα τὸ 'κατάλαβα πῶς χάσκω

Εἰς σὲ τώρα, Δάσκαλέ μου, ἔχω ὅλα μου τὰ θάρρη.

* Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μὲ φόβον, φθάνει μόνον νὰ σᾶς πάρῃ.

Καὶ πολλὰ καλὰ ἐλπίζω

Καὶ τὴν χ ἀριν θὰ γνωρίζω,

* Ἄν σιμὰ 'ς τὰ γράμματά σας, μῶ τὸ κάμητε νὰ σώσῃ

Καὶ τὰ ἤθῃ νὰ μορφώσῃ.

* Ὄθεν πρῶτον ἀπὸ ἕλα πεισματάρικον μὴν ἴθαι

Νᾶναι φρόνιμον 'ς τὸν οἶκον, αἱ φωναὶ του δὲ ἐκείναι

Ποῦ συνειθίζεν ὡς τώρα, νὰ ἐλλείψωσι διόλου

Μ' ἀταξίαν εἰς τοὺς δρόμους νὰ μὴ φέρεται καθόλου.

(Ὁ πατὴρ δ' ἐξ ἐναντίας

Δὲν ἐπρόσεξε ποτὲ του,

Πῶσας αἱ χονδραὶ φωναὶ του

Κατετάραττον οἰκίας).

Ναι, Διδάσκαλε νὰ ζήσης, μὲ τὰ γράμματα νὰ σώσῃ.

Καὶ τὰ ἤθῃ νὰ μορφώσῃ.

Τὰ καρύδια καὶ τὰ χάνδρα, 'ς τὴν αὐλὴν τῆς Ἐκκλησίας

Νὰ μὴ κάθεται νὰ παίξῃ... (ὁ πατὴρ δ' ἐξ ἐναντίας,

Δὲν ἐσήκωνε κεφάλι

' Ἀπ' τὸν τζόγον καὶ τὸ τάβλι.)

Ναι, Διδάσκαλε νὰ ζήσης, μὲ τὰ γράμματα νὰ σώσῃ.

Καὶ τὰ ἤθῃ νὰ μορφώσῃ.

Ὡσὰν Πάτερ 'μῶν σ' τὸ στόμα τὴν ἀλήθειαν νὰ ἔχῃ.

Ψεῦμα... ὁ Θεὸς φυλάξοι. Ψεῦμα μακρῶν ν' ἀπέχῃ.

(Ὁ πατὴρ δ' ἐξ ἐναντίας

Βάσιν εἶχε τὴν ἀπάτην

Τὴν ζωὴν του δὲ γεμάτην

Εἶχεν ἀπὸ προδοσίας.)

Ναι, Διδάσκαλε νὰ ζήσης, μὲ τὰ γράμματα νὰ σώσῃ.

Καὶ τὰ ἤθῃ νὰ μορφώσῃ.

Αἱ εὐχαὶ του πουργὸ βράδου νὰ μὴ λείπουν 'ς τὴν οἰκίαν,

Κάθε ἑορτὴν νὰ τρέχῃ εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν.

(Ὁ πατήρ δ' ἐξ ἐναντίας
ἐπὶ τῆς ζωῆς του ἄλλης
Τρεῖς φορές ἐφάνη μόλις
ἔς τὸν βῆλόν τῆς Ἐκκλησίας.)

Ναὶ διδάσκαλε νὰ ζήσης, μὲ τὰ γράμματα νὰ σώσῃ,
καὶ τὰ ἦθη νὰ μορφώσῃ.

Σὲ παρακαλῶ ἀκόμη ἀπὸ σμίξεις νὰ ἀπέχη,

Ἐπειδὴ ἀναμφιβόλως ἔς τὴν φθοράν του θάλει τρέχει

(Ὁ πατήρ δ' ἐξ ἐναντίας
Μέσα εἰς τὰ καφενεῖα
Διετέλει μὲ παντοῖα
Εἶδη τῆς συνομιλίας).

Πέρασαν πέντ' ἔξη μῆνες ἔς τὸ Σχολεῖον ἄς ἐμβοῦμεν

Καὶ τοῦ νέου τὰς προόδους εἰς τὴν Ἠθικὴν νὰ δοῦμεν.

Τοῦ κάκου, ὦ Διδάσκαλε, τοὺς κόπους σου τοὺς χάνεις

Τοῦ κάκου ἀγωνίζεσαι, εἰς μάτην χολοσκάνεις

Τὸ παιδάκι νὰ μὲ φρένας καὶ δικαίως κατὰ φύσιν,

Εἰς τὸν δρόμον τοῦ πατρός του καὶ αὐτὸ θάλει βαδίσειν.

Ἐπίγραμμα εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Κ. Ν. **

Διαβάτα! Τί κυττάζεις;... εἰς τὴν νέαν ἡλικίαν

Χωρὶς κἂν νὰ τ' ἀπολαύσω πλούτη χάνω κ' εὐμορφίαν.

Πλὴν διόλου δὲν μὲ μέλει κ' εἰς τὸν κόσμον ὅταν ζοῦσα,

Ἦξευρα τὸ τί ἀξίζουν, καὶ ποσῶς δὲν τὰ ψηφοῦσα.

Μετὰ θάνατον πῶς μένει μόν' ἡ ἀρετ' εἶχα μάθει,

Καί μ' αὐτὴν καὶ τὸ καρμὶ μου εἰς τὸ μνημ' αὐτὸ ἐβάλλθη.